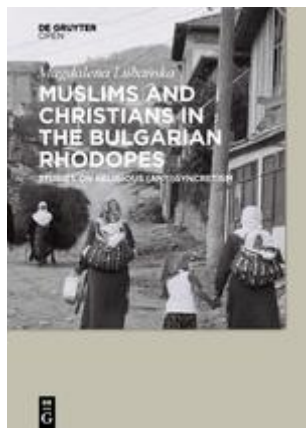

Интересно изследване върху религиозния синкретизъм в Родопите

Нонка Богомилова*

Книгата на полския етнолог и антрополог д-р Магдалена Любанска *Мюсюлмани и християни в българските Родопи. Изследване върху религиозния (анти)синкретизъм* (Lubanska, Magdalena. 2015. *Muslims and Christians in the Bulgarian Rhodopes. Studies on Religious (Anti)Syncretism*, eBook De Gruyter Open Ltd, Warsaw/Berlin)

третира важни и актуални проблеми на регионалната ни култура – особености и тенденции във взаимоотношенията при смесените мюсюлманско-християнски общности в Западните Родопи - през призмата на модерни методологии и понятия в областта на антропологията и етнологията.

Преди да пристъпи към анализа на взаимоотношенията между изследваните общности – мирно съседство, предразсъдъци, исторически стереотипи – авторката ясно и скрупулъзно очертава епистемологичните координати и граници на своята методология, както и основните понятия, през призмата на които ще изследва тези отношения. Посочени са също така „терените”, на които тези взаимоотношения са най-добре видими за изследвателя и които ще бъдат своеобразна представителна полева извадка в анализа - Сатовча, Рибново и Гърмен; добре очертани са и особеностите на двете общности, които ще бъдат изследвани – български говорещите мюсюлмани (помаци) и православните християни. Тук авторката показва добро познаване на религиозните им разбирания, на историческия и политическия контекст, на фона на който са се оформили техните вярвания и взаимоотношения.

Особено внимание авторката обръща на понятието „религиозен синкретизъм” като противоречив феномен, имащ значение в процеса на справянето с конфликтните ситуации. В неговото очертаване д-р Любанска показва висока ерудиция и аналитични умения, проследявайки различните смисли и значения, които той приема в история на идеите, като самата тя свързва своя подход със символната му интерпретация. При изследването на тези понятия и практики д-р Любанска не остава на повърхността, търсейки скритото зад видимостта, същността зад феномена (например при двойката понятия „видим – дълбинен” синкретизъм). В анализа на тези сложни въпроси авторката показва аргументирано предпочитание към мотивационната енергия на религиозните идеи, представи и вярвания пред ритуалните, поведенческите и материалните им измерения.

Неслучайно анализът на взаимоотношенията между изследваните общности започва с очертаването на същината на понятието „комшулук” – съседство, добросъседски отношения. То показва хуманистичната настройка на изследването – акцентирането и изследователската подкрепа на „културната стратегия на мирното съжителство”. В качеството си на такава стратегия комшулукът е анализиран както като разбиране/наратив, така и като всекидневна практика, която фундамира и обуславя „привличанията” и „отблъскванията” на религиозна основа. Същевременно авторката не се концентрира само върху позитивните измерения на изследваните взаимоотношения и не създава измамни илюзии относно тяхната безспорност и непоклатимост, както често се случва при немалко други гледни точки по въпроса. Тя обективно посочва и ситуативните ограничения на „комшулука”, неговите крехка културна конструкция, която често е рухвала под груб политически натиск и манипулация. В анализа на тези въпроси д-р Любанска очертава добре психологическата „територия” на формираните взаимни страхове и предразсъдъци, основната отговорност за които носят властовите елити от различни периоди.

В следващите глави на изследването авторката очертава феноменологията и аналитиката на онези религиозни разбирания и исторически формирани взаимодействия на религиозно-ритуална основа, които усилват културната стратегия на мирно съжителство, очертана от комшулука и създават културните условия на религиозния синкретизъм.

От друга страна, с изследователска обективност и безпристрастност д-р Любанска очертава и анализира и онези религиозни стереотипи и формиранни предразсъдъци, които понякога ерозират отвътре етоса и традицията на комшулука и улесняват политически и идеологически интервенции отвън, както често се е случвало в новата и най-новата история. Всяка една от изследваните общности е показана, освен като „комшия”, като доброжелателен съсед, също така и като съзрцаваща другата общност в кривото огледало на тези стереотипи и предразсъдъци. За да се предадат точно и ясно „чертите” на тези взаимно формиранни „портрети” и „автопортрети”, авторката използва разнообразни методи, включително интервюта, разговори, полеви изследвания.

В анализа на всички тези сложни въпроси д-р Любанска проявява висока изследователска култура и познаване на анализираните феномени, и същевременно умение успешно да прилага към тях предварително очертаните методологически стратегии. В решаването на тези задачи тя използва постиженията на авторитетни и съвременни изследователи в сферата на антропологията, етнологията, историята, фолклористиката, религиознанието, философията, социологията, показвайки добро познаване и на българската изследователска традиция в това отношение.

Особено интересна е заключителната част, в която, на базата на предходния анализ авторката представя оригинална типология на религиозния синкретизъм като: външен/повърхностен, свързан със страха и предразсъдъците, симптом на комшулука, „дълбинен” синкретизъм. Религиозният синкретизъм, практикуван в изследваната тук смесена християнско-мюсюлманска общност в Западните Родопи, авторката причислява предимно към първия тип.

Богатата информация по въпроса, която изследването на д-р Любанска дава, актуалните въпроси, които анализира, дискуссионните полета, които активира го правят диалогично отворено и полезно за широк кръг специалисти и читатели.

* Нонка Богомилова е д-р на философските науки, професор в ИИОЗ - БАН